

Na osnovu člana 4.8. Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 7/02 i 13/03) i čl. 6. i 7. Pravilnika o tarifnom postupku ("Službeni glasnik BiH", broj 44/05), rješavajući po zahtjevu "Nezavisnog operatora sistema u Bosni i Hercegovini", broj: 33/07 od 29. oktobra 2007. godine, Državna regulatorna komisija za električnu energiju, na sjednici održanoj 19. decembra 2007. godine, donijela je

ODLUKU O ODREĐIVANJU TARIFA ZA POMOĆNE USLUGE

Član 1.

(Predmet)

Ovom odlukom Državna regulatorna komisija za električnu energiju (DERK) određuje tarife za pomoćne usluge u elektroenergetskom sistemu Bosne i Hercegovine.

Član 2.

(Primarna regulacija frekvencije i snage)

Primarna regulacija frekvencije i snage je pomoćna usluga koju proizvodne jedinice obavljaju na vlastiti trošak (bez naknade).

Član 3.

(Sekundarna regulacija frekvencije i snage)

- (1) Određuje se tarifa pomoćne usluge rezerve kapaciteta za sekundarnu regulaciju frekvencije i snage u iznosu od 10,579 KM/kW i finansijski obim ove usluge za 2008. godinu u iznosu od 6.167.557 KM.
- (2) "Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini" (NOS BiH) će administrirati postupak nabavke pomoćne usluge sekundarne regulacije od vlasnika licenci za proizvodnju električne energije, odnosno elektroprivreda u čijem su sastavu proizvodne jedinice koje su dužne da obezbijede navedene obime snage za pružanje pomoćne usluge, prema slijedećem rasporedu:

mjesec	Potreban mjesečni iznos	HE Jablanica	HE Rama
	MW	MW	MW
januar	55	30	25
februar	53	30	23
mart	51	30	21
april	48	30	18
maj	44	30	14
juni	43	30	13
juli	43	30	13
august	44	30	14
septembar	45	30	15
oktobar	48	30	18
novembar	52	30	22
decembar	57	30	27

- (3) Elektroprivrede prilikom pružanja pomoćnih usluga mogu nominirati i druge proizvodne jedinice, a u skladu sa članom 25. Tržišnih pravila.
- (4) Do ostvarivanja tehničkih preduvjeta za obračun, energija koja se isporučuje u režimu sekundarne regulacije bit će tretirana (kompenzirana) kroz obračun i kompenzaciju neželjenih odstupanja.

Član 4.

(Tercijarna regulacija frekvencije i snage)

- (1) Određuje se tarifa pomoćne usluge rezerve kapaciteta za tercijarnu regulaciju frekvencije i snage u iznosu od 6,00 KM/kW i finansijski obim ove usluge za 2008. godinu u iznosu od 18.000.000 KM.
- (2) Određuje se tarifa za električnu energiju koja se isporučuje u režimu tercijarne regulacije u iznosu 23,28 feninga/kWh kao trostruka vrijednost cijene električne energije najskuplje proizvodne jedinice u sistemu.
- (3) NOS BiH će administrirati postupak nabavke pomoćne usluge tercijarne regulacije od vlasnika licenci za proizvodnju električne energije, odnosno elektroprivreda u čijem su sastavu proizvodne jedinice koje su dužne da obezbijede navedene obime snage za pružanje pomoćne usluge, prema slijedećem rasporedu:

mjesec	Potreban mjesečni iznos	HE Čapljina	HE Salakovac	HE ERS
	MW	MW	MW	MW
januar	250	120	50	80
februar	250	120	50	80
mart	250	120	50	80
april	250	120	70	60
maj	250	120	90	40
juni	250	120	80	50
juli	250	120	50	80
august	250	120	50	80
septembar	250	120	70	60
oktobar	250	120	50	80
novembar	250	120	50	80
decembar	250	120	50	80

- (4) Elektroprivrede prilikom pružanja pomoćne usluge tercijarne regulacije mogu nominirati i druge proizvodne jedinice, a u skladu sa članom 33. Tržišnih pravila.
- (5) NOS BiH je dužan da identificira korisnike koji plaćaju električnu energiju isporučenu u režimu tercijarne regulacije.
- (6) U slučaju nemogućnosti angažiranja ugovorene tercijarne rezerve NOS BiH može nabaviti tercijarnu energiju i od drugih subjekata, na račun pružaoca koji nije pružio uslugu.
- (7) Vrijeme jednokratnog korištenja tercijarne rezerve može trajati do osam sati od trenutka angažiranja prema nalogu NOS-a BiH. Tercijarna rezerva može se maksimalno koristiti četiri puta u jednom mjesecu.

Član 5.

(Regulacija napona i reaktivne snage)

Regulacija napona i reaktivne snage je pomoćna usluga koju proizvodne jedinice obavljaju na vlastiti trošak (bez naknade).

Član 6.

(Mogućnost pokretanja elektrana bez vanjskog napajanja)

Mogućnost pokretanja elektrana bez vanjskog napajanja je pomoćna usluga koju proizvodne jedinice obavljaju na vlastiti trošak (bez naknade).

Član 7.

(Prekomjerno preuzeta reaktivna energija)

- (1) Određuje se tarifa za prekomjerno preuzetu reaktivnu energiju sa mreže prijenosa u iznosu od 0,951 feninga/kvarh.
- (2) Tarifu za prekomjerno preuzetu reaktivnu energiju plaćaju kvalificirani kupci priključeni na napon 110 kV i više.

Član 8.

(Ukupna tarifa za sekundarnu i tercijarnu regulaciju)

- (1) Na osnovu godišnjeg iznosa potrebnog za nabavku pomoćnih usluga sekundarne regulacije (kapacitet) i tercijarne regulacije (kapacitet) u ukupnom iznosu od 24.167.557 KM i ukupne energije koja se preuzima sa mreže prijenosa u 2008. godini od 11.045.616.075 kWh, određuje se ukupna tarifa za sekundarnu i tercijarnu regulaciju od 0,2188 feninga/kWh.
- (2) Korisnici usluga iz prethodnog stava su svi licencirani subjekti koji preuzimaju električnu energiju sa mreže prijenosa (vlasnici licence za distribuciju električne energije, tijelo nadležno za distribuciju električne energije u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine i kvalificirani kupci).

Član 9.

(Ugovaranje i obračun)

- (1) NOS BiH i pružaoci pomoćnih usluga su obavezni zaključiti ugovore o pružanju pomoćnih usluga.
- (2) Za sve pomoćne usluge NOS BiH će pripremiti obračune na mjesečnom nivou. U obračunu moraju biti navedeni svi elementi potrebni pružiocima usluga za ispostavljanje odgovarajućih faktura (korisnici usluga, fizički i finansijski obim usluga i sl.). Ovako utvrđeni obračuni bit će obuhvaćeni mjesečnim izvještajem NOS-a BiH, koji se dostavlja DERK-u, pružiocima i korisnicima usluga.

Član 10.

(Izmjene tarifa)

DERK zadržava pravo izmjene tarifa za pomoćne usluge u skladu sa dinamičkim planom provođenja Tržišnih pravila.

Član 11.
(Završne odredbe)

- (1) Ova odluka stupa na snagu danom donošenja, primjenjuje se od 1. januara 2008. godine i bit će objavljena u “Službenom glasniku BiH” i službenim glasilima entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.
- (2) Odluka sa obrazloženjem dostavit će se podnosiocu zahtjeva i umješaćima u tarifnom postupku i objaviti na internet stranici DERK-a u roku od 30 dana od dana donošenja.

Obrazloženje

Tarife za pomoćne usluge, prema članu 27. *Metodologije za izradu tarifa za usluge prijenosa električne energije, nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge* (“Službeni glasnik BiH”, br. 46/05 i 17/07) (u daljem tekstu: *Tarifna metodologija*), će biti dizajnirane tako da pokriju troškove obezbjeđenja pomoćnih usluga. Pomoćne usluge mogu isporučivati svi subjekti u elektroenergetskom sektoru koji imaju mogućnost da obezbijede ove usluge, a prvenstveno proizvođači. NOS BiH će planirati transakcije između kupaca i subjekata koji isporučuju pomoćne usluge u cilju zadovoljenja pogonskih potreba prijenosne mreže. NOS BiH je u skladu sa članom 10. *Tarifne metodologije* obavezan da napravi procjenu potrebnog obima svih pomoćnih usluga na godišnjem nivou i da utvrdi finansijski iznos za svaku pojedinačnu uslugu na godišnjem nivou, kao i ukupni finansijski iznos svih potrebnih pomoćnih usluga.

U skladu sa članom 3. *Pravilnika o tarifnom postupku* (“Službeni glasnik BiH”, broj 44/05), NOS BiH podnosi DERK-u zahtjev za odobrenje tarifa za pomoćne usluge. U sklopu jedinstvenog zahtjeva za odobravanje tarifa broj: 33/07 od 29. oktobra 2007. godine (zaprimljen 1. novembra 2007. godine pod brojem: 04-28-395/07), NOS BiH je podnio istovremeno i zahtjev za odobrenje tarifa za pomoćne usluge.

U skladu sa čl. 4. i 9. *Pravilnika o tarifnom postupku*, iskazani podaci moraju biti jasno izloženi, tako da omogućavaju njihovu potpunu identifikaciju i moraju pružiti dovoljno informacija da bi se mogla donijeti odluka.

Razmatranje zahtjeva za tarife kroz postupak odobravanja tarifa u najvećoj mogućoj mjeri mora ispoštovati osnovna načela koja propisuju da će tarife biti pravedne i razumne, ravnopravne, zasnovane na objektivnim kriterijima i na opravdanim troškovima i određene na transparentan način. Podnosilac zahtjeva za odobrenje tarifa dužan je dokazati da predložena tarifa ispunjava zahtjeve iz zakona BiH i pravila i propisa DERK-a.

Postupak određivanja tarifa za pomoćne usluge je proveden istovremeno sa postupkom za određivanje tarife za rad NOS-a BiH, te je u cjelosti opisan u izvještaju voditelja postupka za određivanje tarifa za rad NOS-a BiH-a i pomoćne usluge koji je dostavljen podnosiocu zahtjeva i umješaćima.

Zahtjev za odobrenje tarifa za pomoćne usluge sadrži i planirani fizički i finansijski obim pomoćnih usluga za 2008. godinu. Podnosilac zahtjeva konstatira da elektroprivredna preduzeća u Bosni i Hercegovini nisu ponudila dovoljno kapaciteta za automatsku sekundarnu regulaciju, iako raspoložu potrebnim kapacitetima. Također, navodi da su elektroprivrede dostavile i tehničke mogućnosti elektrana za tercijarnu regulaciju, ali sa značajnim ograničenjima (vrijeme trajanja isporuke, uvjetovanost vodom, tehničke mogućnosti termoelektrana).

Što se tiče finansijskog obima pomoćnih usluga, podnosilac zahtjeva navodi da su sve elektroprivrede do sada u svojim troškovima imale ukalkulirane pomoćne usluge koje su

pružale “same sebi”, tako da se ne očekuje da će finansijsko poravnanje pomoćnih usluga utjecati na cijenu za krajnje kupce. Vjerovatno će izazvati određena “preljevanja”, odnosno preraspodjele između pružaoaca i korisnika pomoćnih usluga, ali se generalno značajnije ne odražava na cijenu električne energije. Smatra da je ukupni finansijski obim pomoćnih usluga u odnosu na ukupni finansijski obim električne energije u Bosni i Hercegovini relativno mali (2-3%), ali da moguće posljedice nefunkcioniranja pomoćnih usluga mogu biti izuzetno velike.

Kroz odgovor na jedno od pitanja tokom formalne rasprave NOS BiH je iznio svoj stav o cjelokupnom sistemu pomoćnih usluga i naveo da je aktuelnim načinom, kao subjekat koji je po zakonu obavezan da brine o sigurnosti sistema i jedini ovlašten da osigurava systemske i pomoćne usluge, doveden u poziciju „posmatrača“, tj. da ne raspolaže (ne može da obezbijedi) potrebnim obimom pomoćnih usluga, da nema nikakvog uticaja na pružaoce (nema obligacije), i da nema nikakvu „snagu“ da nabavi pomoćne usluge. NOS-a BiH naglašava svoj vrlo jasan i rezolutan stav da bez dosljednjog poštivanja zakona, odnosno ispunjenja svih zakonskih pretpostavki, neće moći obezbijediti potrebnu pouzdanost sistema.

Na formalnoj raspravi, od strane umješaka i podnosioca zahtjeva, isticana su tri bitna argumenta: da elektroprivrede nisu stimulirane za davanje pomoćnih usluga jer se ovaj prihod tretira kao odbitna stavka u proračunu potrebnog prihoda proizvodnje, da je pitanje sigurnosti sistema primarno i iz tog razloga se mora naći rješenje i da je NOS BiH već sada tehnički i organizacijski potpuno spreman za ostvarivanje svoje zakonske uloge kada su u pitanju pomoćne usluge.

Postupak za određivanje *tarifa za pomoćne usluge* otvorio je niz pitanja na koja nije moguće dati jednoznačan odgovor. Iako izvještaj voditelja postupka dobro identificira tri polazna koraka u tom procesu, a to su nominacija usluga, određivanje cijena za usluge i zaključivanje sporazuma (ugovora) između onih koji ih pružaju i onih koji ih koriste, konačan prijedlog, u određenoj mjeri, odstupa od modela tarifiranja pomoćnih usluga definiranog *Tarifnom metodologijom* i *Tržišnim pravilima*.

Kako u dosadašnjim pokušajima uspostave sistema pomoćnih usluga nije bilo moguće dobiti nominacije u potrebnom obimu, Komisija podržava prijedlog voditelja postupka da se cijene pomoćnih usluga odrede kako bi se ovaj proces pokrenuo sa nulte tačke imajući u vidu da su, prema tvrdnjama NOS-a BiH, osigurani svi potrebni tehnički uvjeti za efikasno funkcioniranje tržišta ovih usluga, prije svega u segmentu mjerenja i mogućnosti da NOS BiH vrši sva potrebna očitavanja mjernih veličina vezanih za pomoćne usluge.

Uzimajući u obzir trenutnu situaciju i stavove izražene tokom rasprave, Komisija se odlučila da, u ovom trenutku, odredi tarife za pomoćne usluge sekundarne i tercijarne regulacije i tarifu za prekomjerno preuzetu reaktivnu energiju, na način utvrđen *Tarifnom metodologijom* (član 27.) i *Tržišnim pravilima* (čl. 28., 36. i 40.), u iznosima datim u dispozitivu odluke.

Komisija podržava prijedlog voditelja postupka da pomoćne usluge: primarna regulacija frekvencije i snage, regulacija napona i reaktivne snage i mogućnost pokretanja elektrana bez spoljašnjeg napajanja – proizvodne jedinice i dalje obavljaju na vlastiti trošak (bez naknade).

Ukupna tarifa za sekundarnu i tercijarnu regulaciju, određena na osnovu godišnjeg iznosa potrebnog za nabavku pomoćnih usluga sekundarne regulacije (kapacitet) i tercijarne regulacije (kapacitet) i ukupne energije koja se preuzima sa mreže prijenosa u 2008. godini, služi i kao osnov kupcima u BiH za planiranje vlastitog učešća u pokrivanju troška pružanja ovih usluga.

NOS BiH će sa svim elektroprivredama čije proizvodne jedinice imaju obavezu pružanja pomoćnih usluga, prema ovoj odluci, zaključivati ugovore u kojima će biti regulirani tehnički uvjeti aranžmana.

Na osnovu obračuna (izvještaja) na mjesečnom nivou koji izrađuje NOS BiH, pružaoci pomoćnih usluga direktno fakturiraju usluge kupcima. Prilikom sačinjavanja obračuna, prihod po osnovu plaćanja za prekomjernu preuzetu reaktivnu energiju će se dijeliti između pružaoca usluga proporcionalno udjelu u ukupno proizvedenoj reaktivnoj energiji.

Koristeći podatke o pojedinim planskim veličinama relevantne u vrijeme donošenja ove odluke, Komisija neznatno koriguje iznos tarife za prekomjerno preuzetu reaktivnu energiju sa mreže prijenosa u odnosu na prijedlog voditelja postupka.

Komisija cijeni da se, određivanjem tarifa za pomoćne usluge i konkretnih pružaoca sekundarne i tercijarne regulacije, eliminira dosadašnji problem prisutan u procesu nominacije pomoćnih usluga i potiče interes i inicijativa svih elektroenergetskih subjekata za procese određivanja tarifa pomoćnih usluga, s jedne strane, i pospješuje transparentnost transakcija između subjekata koji pružaju i koriste ove usluge, s druge strane, čega je u dosadašnjoj praksi manjkalo.

DERK se obavezuje da, u najkraćem mogućem roku, u skladu sa *Tarifnom metodologijom*, posebnom odlukom odredi način tretmana gubitaka električne energije na prijenosnoj mreži.

Također, DERK će kontinuirano pratiti primjenu ove odluke i eventualno, ukoliko se ukaže potreba, izvršiti korekciju primijenjenih rješenja.

Shodno članu 14. *Pravilnika o tarifnom postupku*, podnosilac zahtjeva kao regulirani subjekat ima obavezu osigurati pristup javnosti zvanično odobrenoj tarifi tako da odlukom odobrena tarifa bude na raspolaganju javnosti u njegovom glavnom uredu tokom radnih dana i objavljena na njegovoj internet stranici.

U skladu sa članom 9.2 *Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u Bosni i Hercegovini*, protiv odluke o odobrenju tarifa može se pokrenuti postupak pred Sudom Bosne i Hercegovine podnošenjem tužbe u roku od 60 dana od dana objavljivanja odluke.

Broj: 04-28-395-40/07

Predsjedavajući Komisije

19. decembra 2007. godine

Tuzla

Mirsad Salkić